

EHDOTUS VALTIONEUVOSTON ASETUKSEKSI MAANPUOLUSTUSTA KOSKEVISTA POIKKEUKSISTA KEMIKAALILAINSÄÄDÄNNÖN SOVELTAMISESSA

1 Johdanto

Esityksellä ehdotetaan säädettäväksi valtioneuvoston asetus maanpuolustusta koskevista poikkeuksista kemikaalilainsäädännön soveltamisessa. Asetus annettaisiin kemikaalilain (599/2013) 3 §:n nojalla. Ehdotetun asetuksen kattavista asioista säädetään nykyään maanpuolustusta koskevista poikkeuksista kemikaalilainsäädännön soveltamisesta annetulla valtioneuvoston asetuksella (996/2010), jäljempänä *poikkeusperusteasetus*. Ehdotuksella esitetään säädettäväksi uusi samanniminen asetus, jolla kumottaisiin voimassa oleva poikkeusperusteasetus. Ehdotettu asetus olisi sisällöltään pääosin vastaava kuin voimassa oleva asetus. Sisällöllisiä muutoksia tehtäisiin kemikaalin poikkeusperusteisen käsittelyn edellytyksiä koskeviin säännöksiin.

Voimassa oleva poikkeusperusteasetus on annettu vuonna 2013 kumotun kemikaalilain (744/1989) nojalla ja jätetty voimaan kemikaalilain (599/2013) 62 §:n nojalla. Kemikaalilain (599/2013) 3 §:ssä säädetään asetuksenantovaltuuksista yksityiskohdaisemmin ja aikaisemmasta laista osin poiketen. Asetusehdotus annettaisiin kokonaan uudelleen voimassa olevan lain asetuksenantovaltuuksiin perustuen.

Poikkeusperusteasetuksen nojalla voidaan poiketa kemikaalilain ja sen soveltamisalaan kuuluvien kemikaalien rekisteröinnistä, arvioinnista, lupamenettelyistä ja rajoituksista (REACH), Euroopan kemikaaliviraston perustamisesta, direktiivin 1999/45/EY muuttamisesta sekä neuvoston asetuksen (ETY) N:o 793/93, komission asetuksen (EY) N:o 1488/94, neuvoston direktiivin 76/769/ETY ja komission direktiivien 91/155/ETY, 93/67/ETY, 93/105/EY ja 2000/21/EY kumoamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 1907/2006, jäljempänä *REACH-asetus*, ja aineiden ja seosten luokituksista, merkinnöistä ja pakkaamisesta sekä direktiivien 67/548/ETY ja 1999/45/EY muuttamisesta ja kumoamisesta ja asetuksen (EY) N:o 1907/2006 muuttamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 1272/2008, jäljempänä *CLP-asetus*, sekä mainittujen asetusten nojalla annettujen EU -säännösten noudattamisesta Suomen maanpuolustuksen kannalta välttämättömissä tapauksissa. Asetus perustuu periaatteeseen, jonka mukaan maanpuolustuksen kannalta välttämättömissä yksittäistapauksissa voidaan poiketa yllä mainituista säännöksistä, mutta tällöin Puolustusvoimat on velvoitettu huolehtimaan poikettavia säännöksiä vastaavista velvoitteista itse, siten kuin asetuksessa tarkemmin säädetään. Asetuksen tarkoituksena on, että maanpuolustuksen tarkoitusta vaarantamatta saavutetaan REACH- ja CLP-asetuksissa tarkoitettu terveyden ja ympäristön korkeatasoinen suojeleminen.

Sekä REACH- että CLP-asetuksessa säädetään siitä, että jäsenvaltiot voivat sallia vapautukset erityisissä tilanteissa asetusten soveltamisesta, jos se on tarpeen maanpuolustuksen vuoksi.

Voimassa olevan asetuksen soveltaminen rajoittuu yksinomaan Suomen maanpuolustuksen tarpeisiin ja poikkeusperusteiseen käsittelyyn. Jos aineella on sekä poikkeusperusteista käsittelyä että muuta käsittelyä, sovelletaan poikkeuksia ainoastaan poikkeusperusteiseen käsittelyyn, ja aineen muussa valmistuksessa, maahantuonnissa, jakelussa ja jatkokäytössä noudatetaan kemikaalilainsäädäntöä, REACH- ja CLP-asetukset mukaan lukien, täysimääräisesti. Asetuksessa käytetään REACH-asetuksen mukaisia määritelmiä. Asetusta ei sovelleta vientiin.

Voimassa olevassa poikkeusperusteasetuksessa säädetään, että REACH -asetuksen 62 artiklan mukaista lupaa haetaan Euroopan kemikaaliviraston sijasta Pääesikunnalta, mikäli kemikaalin käyttö lupaa haettaessa edellytykset kemikaalin poikkeusperusteiselle käsittelylle täyttyvät. Lupahakemuksen voi tehdä puolustushaaraesikunta, Pääesikunnan alainen Puolustusvoimien hankintayksikkö tai varastoinnista vastaava yksikkö. Poikkeusperusteisen lupahakemuksen perusteella Pääesikunnan nimittämä asiantuntijaryhmä, kemikaalitoimikunta, arvioi ihmisten terveyteen ja ympäristöön kohdistuvat riskit sekä suorittaa sosioekonomisen harkinnan. Sosioekonomisten seikkojen harkinnassa vaikuttavana tekijänä otetaan huomioon aineen tarve puolustuskäytössä. Pääesikunta päättää luvan myöntämisestä REACH -asetuksen 60 artiklan periaatteiden mukaisesti ja käyttää päätöksenteon tukena kemikaalitoimikunnan asiantuntijalausuntoa.

2 Asetuksenantovaltuus

Kemikaalilain 3 §:ssä säädetään lain soveltamisesta puolustushallinnossa. Pykälän 1 momentin mukaan valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää välttämättömiä poikkeuksia kemikaalilain, REACH-asetuksen ja CLP-asetuksen noudattamisesta puolustushallinnon toiminnassa, jos se on maanpuolustuksen kannalta tarpeen. Pykälän 2 momentin mukaan poikkeukset voivat koskea tiedottamista toimitusketjussa sekä jatkokäyttäjien velvollisuuksia, REACH-asetuksen mukaista lupamenettelyä, CLP-asetuksen mukaista luokitusta, merkintöjä ja ilmoituksia sekä tietojen luovuttamista valvontaviranomaisille. Pykälän 3 momentin mukaan valtioneuvoston asetuksella voidaan lisäksi säätää puolustushallintoa ja maanpuolustusta tukevaa tuotantoa koskevista välttämättömistä poikkeuksista lain 22 b §:ssä tarkoitettujen tietojen toimittamiseen sellaisten esineiden osalta, joiden tuotanto tukee välittömästi maanpuolustusta.

Asetusehdotus annettaisiin kemikaalilain 3 §:n nojalla.

3 Keskeiset ehdotukset

Asetusehdotus vastaisi pääosin voimassa olevaa sääntelyä.

Asetusehdotuksella olisi tarkoitus selventää niitä edellytyksiä, joiden täyttyessä kemikaalia voitaisiin käsitellä poikkeusperusteisesti. Tämä mahdollistaisi näiden perusteiden määrittelyn yleisemmällä tasolla, sen sijaan, että poikkeamisen edellytyksiin otettaisiin kantaa vain yksittäisissä tapauksissa.

Ehdotetulla asetuksella säädettäisiin myös puolustushallintoa ja maanpuolustusta tukevaa tuotantoa koskevista välttämättömistä poikkeuksista kemikaalilain 22 b §:ssä tarkoitettujen tietojen toimittamiseen sellaisten esineiden osalta, joiden tuotanto tukee välittömästi maanpuolustusta.

4 Yksityiskohtaiset perustelut

1 § Soveltamisala

Asetusehdotuksen 1 §:ssä säädettäisiin asetuksen soveltamisalasta. Asetuksen soveltamisala vastaisi nykyistä sääntelyä, mutta asetus annettaisiin voimassa olevan kemikaalilain nojalla kokonaisuudessaan uudelleen. Asetuksella säädettäisiin niistä menettelyistä, joilla voidaan poiketa kemikaalilain sekä REACH- ja CLP-asetuksen säännöksistä Suomen maanpuolustuksen kannalta välttämättömissä tapauksissa.

2 § Kemikaalin poikkeusperusteinen käsittely

Asetusehdotuksen 2 § vastaisi muuten voimassa olevaa sääntelyä, mutta voimassa olevan poikkeusperusteasetuksen 2 §:n 2 momentissa oleva säännös, jonka mukaan kemikaalin käsittely voi olla poikkeusperusteista, jos viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999), jäljempänä *julkisuuslaki*, 24 §:n 1 momentin 10 kohdassa tarkoitetut asiakirjan salassapitoa koskevat edellytykset täyttyvät, siirrettäisiin selkeyden vuoksi ehdotettuun 3 §:ään. Momentin loppuosa, jossa säädetään kemikaalin poikkeusperusteisesta käsittelystä, jos kemikaalilain, REACH-asetuksen tai CLP-asetuksen säännösten noudattamisesta poikkeaminen muutoin olisi maanpuolustuksen luonteen, tarkoituksen tai erityistehtävien vuoksi välttämätöntä, poistettaisiin tarpeettomana. Näistä edellytyksistä säädettäisiin tarkemmin ehdotetussa 3 §:ssä.

Ehdotetussa pykälässä käytettäisiin erityistä käsitettä ”poikkeusperusteinen käsittely”. Tällä käsitteellä tarkoitettaisiin niitä käsittelyvaiheita, joista REACH- ja CLP-asetuksissa säädetään. Käsite kattaisi siis aineen valmistuksen, markkinoille saattamisen (mukaan lukien maahantuonnin), käytön (mukaan lukien varastoinnin) sekä jakelun.

3 § Edellytykset kemikaalin poikkeusperusteiselle käsittelylle

Asetusehdotuksen 3 §:ssä säädettäisiin niistä edellytyksistä, joiden täytyessä kemikaalia voitaisiin käsitellä poikkeusperusteisesti. Tämä säännös olisi kokonaan uusi voimassa olevaan poikkeusperusteasetukseen nähden.

Poikkeusperusteinen käsittely asiakirjojen salassapidon perusteella

Ehdotetun pykälän 1 momentissa säädettäisiin, että kemikaalin käsittely voi olla poikkeusperusteista, jos julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 10 kohdassa tai kansainvälisistä tietoturvallisuusvelvoitteista annetussa laissa (588/2004) säädetyt asiakirjan salassapitoa koskevat edellytykset täyttyvät. Salassapidon pitäminen poikkeusperusteisen käsittelyn perusteena kohdistuisi lähinnä niihin tietoihin, joita REACH-asetuksen perusteella muutoin toimitettaisiin rekisteröinnin, lupahakemuksen tai luvan osalta Euroopan kemikaalivirastoon. REACH-asetuksen edellyttämät tiedot sisältävät yksityiskohtaiset kemikaalit, niiden käytöt ja vuotuiset käyttömäärät. Tällaisten tietojen perusteella voitaisiin selvittää kyseisten käyttöjen lukumäärät, vuotuiset harjoitus- ja ammuttamäärät, jotka julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 10 kohdan mukaan ovat salassa pidettäviä. Tämä vastaisi voimassa olevan poikkeusperusteasetuksen 2 §:n 2 momenttia ja kemikaalilain 3 §:n 3 momentissa säädettyä.

Julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 10 kohdan mukaan salassa pidettäviä viranomaisen asiakirjoja ovat asiakirjat, jotka koskevat sotilastiedustelua, Puolustusvoimien varustamista, kokoonpanoa, sijoitusta tai käyttöä taikka muuta sotilaallista maanpuolustusta taikka maanpuolustusta palvelevia keksintöjä, rakenteita, laitteita tai järjestelmiä taikka maanpuolustuksen kannalta muutoin merkityksellisiä kohteita taikka puolustusvalmiuteen varautumista, jollei ole ilmeistä, että tiedon antaminen niistä ei vahingoita tai vaaranna maanpuolustuksen etua.

Hallituksen esityksen Eduskunnalle laiksi viranomaisten toiminnan julkisuudesta ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 30/1998 vp, s. 92) mukaan julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 10 kohdan nojalla salassa pidettäviä asiakirjoja ovat esimerkiksi tiedot tutka-asemien sijoituksesta, ohjuksen torjuntajärjestelmistä sekä kiinteiden puolustuslaitteiden sijainnista. Poikkeusoloissa voidaan myös valtakunnan turvallisuuden takaamiseksi säätää laajempia poikkeuksia asiakirjojen julkisuudesta. Salaisia voivat tämän kohdan perusteella olla esimerkiksi asiakirjat, jotka liittyvät materiaalsen huoltovarmuuden turvaamiseen.

Julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 10 kohdassa on vahinkoedellytyslauseke, jonka mukaan olettamana on asiakirjojen salassapito. Tieto asiakirjasta on annettava, jos on ilmeistä, että tiedon antaminen ei vahingoita tai vaaranna maanpuolustuksen etua.

Kansainvälisistä tietoturvallisuusvelvoitteista annetussa laissa (588/2004) säädetään viranomaisten toimenpiteistä kansainvälisten tietoturvallisuusvelvoitteiden toteuttamiseksi. Lain 6 §:ssä säädetään salassapitovelvollisuudesta ja tietojen käytöstä. Lain 6 §:n 1 momentin mukaan erityissuojattava tietoaineisto on pidettävä salassa, jollei kansainvälisestä tietoturvallisuusvelvoitteesta muuta johdu. Lain 6 §:n 2 momentin mukaan erityissuojattavaa tietoaineistoa saa käyttää ja luovuttaa vain siihen tarkoitukseen, jota varten se on annettu, ellei se, joka on määritellyt aineiston turvallisuusluokan, ole antanut muuhun suostumustaan. Lain 2 §:n 2 kohdan mukaan erityissuojattavalla tietoaineistolla tarkoitetaan sellaisia salassa pidettäviä asiakirjoja ja materiaaleja sekä asiakirjoista ja materiaaleista saatavissa olevia tietoja sekä näiden perusteella tuotettuja asiakirjoja ja materiaaleja, jotka kansainvälisen tietoturvallisuusvelvoitteen mukaisesti on turvallisuusluokiteltu.

Hallituksen esityksen Eduskunnalle Euroopan Avaruusjärjestöä koskevan yleissopimuksen sopimuspuolten ja Euroopan Avaruusjärjestön välillä turvallisuusluokiteltujen tietojen suojaamisesta ja vaihdosta tehdyn yleissopimuksen sekä Suomen ja Saksan välillä turvallisuusluokitellun tiedon vastavuoroisesta suojaamisesta tehdyn sopimuksen hyväksymisestä, laeiksi mainittujen sopimusten lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta sekä laiksi kansainvälisistä tietoturvallisuusvelvoitteista (HE 66/2004 vp s. 22–23) yksityiskohtaisten perusteluiden mukaan erityissuojattavia tietoaineistoja ovat Suomen viranomaisille toimitetut asiakirjat ja niihin sisältyvät tiedot, joihin toinen sopimuspuoli on tehnyt sopimuksen mukaisesti turvallisuusluokitusta koskevan merkinnän. Sama koskee salassa pidettäviä materiaaleja, joilla tarkoitetaan laitteita ja muita esineitä, joita tutkimalla paljastuu tai voi paljastua salassa pidettävä seikka, kuten maanpuolustusta tai turvallisuutta vaarantava tieto. Määritelmän mukaan erityissuojattavia tietoaineistoja ovat myös sellaiset suomalaisen viranomaisen laatimat asiakirjat, jotka sisältävät toisen sopimuspuolen Suomeen toimittamia turvallisuusluokiteltuja tietoja samoin kuin asiakirjat ja materiaalit, jotka on tuotettu erityissuojattavan tietoaineiston pohjalta.

Kansainvälisiin tietoturvallisuussopimuksiin sisältyy säännönmukaisesti määräys, joka kieltää toisten sopimuspuolten lähettämien turvallisuusluokiteltujen tietojen luovuttamisen kolmannelle osapuolelle ilman lähettävän sopimuspuolen suostumusta (niin sanottu originator consent-periaate). Näiden velvoitteiden toteuttamiseksi lain 6 §:ssä oli aiemmin säädetty ehdoton salassapitovelvollisuus. Pykälän 1 momenttia muutettiin vuonna 2010 siten, että 1 momenttiin lisättiin lauseke, jonka mukaan salassapitovelvollisuus on riippuvainen kunkin sopimuksen tai muun kansainvälisen velvoitteen sisällöstä. Hallituksen esityksen Eduskunnalle laeiksi kansainvälisistä tietoturvallisuusvelvoitteista annetun lain sekä viestintähallinnosta annetun lain 2 §:n muuttamisesta (HE 53/2010 vp, s. 6–7) mukaan Suomen käymissä sopimusneuvotteeluissa on tullut esiin tilanteita, joissa toinen sopimuspuoli ei takaa sopimuksen perusteella ehdotonta salassapitoa, vaan joissa asia jää kansalliseen lainsäädäntöön perustuvan tapauskohtaisen vahinkoedellytysharkinnan varaan. Säännös myös osaltaan selkeyttää sitä, että salassapitosäännös ei estä tietojen luovuttamista silloin, kun se tapahtuu sopimuksen mukaisesti.

Kemikaalin poikkeusperusteinen käsittely asiakirjojen salassa pidon perusteella koski erityisesti ehdotetussa 7 §:ssä tarkoitettua REACH-asetuksen mukaista rekisteröintiä. Salassapidon vuoksi poikkeusperusteiseen käsittelyyn sisällytettäviä aineita koskevat, REACH-asetuksen rekisteröinnissä tarvittavat tiedot toimitettaisiin Pääesikunnalle Euroopan kemikaaliviraston sijaan. Tämä vastaisi voimassa olevaa sääntelyä.

Maanpuolustuksen luonteen, tarkoituksen tai erityistehtävien vuoksi välttämätön kemikaalin poikkeusperusteinen käsittely

Ehdotetun pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että kemikaalin käsittely voisi olla myös poikkeusperusteista, jos se aineena, seoksena tai esineessä on välttämätön osa sellaista järjestelmää, jota ilman ei voida toteuttaa Puolustusvoimien koulutusta, Puolustusvoimien valmiuden ylläpitoa, poikkeusolojen valmistukseen ja varastointiin valmistautumista sekä Puolustusvoimien kansainvälisten harjoitusten toteuttamista taikka kansainvälisen avun vastaanottamista tai antamista. Lisäksi edellytyksenä olisi, että näissä käytöissä kemikaalia ei voida korvata toisella vähemmän haitallisella kemikaalilla teknisistä syistä tai ilman kohtuuttomia tuotekehitys- taikka olemassa olevien varmuus- ja valmiusvarastojen purkukustannuksia.

Näillä edellytyksillä olisi tarkoitus selkeyttää sen arviointia, milloin kemikaalin poikkeusperusteinen käsittely on maanpuolustuksen luonteen, tarkoituksen tai erityistehtävien vuoksi välttämätöntä. Näiden edellytysten arviointi korostuu erityisesti ehdotetun 9 §:n mukaisessa lupamenettelyssä.

Ehdotetussa pykälässä luetellut edellytykset kemikaalin poikkeusperusteiselle käytölle perustuvat Puolustusvoimien lakisäätteisiin tehtäviin. Puolustusvoimista annetun lain (551/2007) 2 §:n mukaan Puolustusvoimien tehtäviin kuuluu Suomen sotilaallinen puolustaminen, muiden viranomaisten tukeminen sekä osallistuminen sotilaalliseen kriisinhallintaan. Lain 2 §:n 1 momentin 1 kohdan a alakohdan mukaan Suomen sotilaalliseen puolustamiseen kuuluu maa-alueen, vesialueen ja ilmatilan valvominen sekä alueellisen koskemattomuuden turvaaminen ja b alakohdan mukaan kansan elinmahdollisuuksien, perusoikeuksien ja valtionjohdon toimintavapauden turvaaminen

ja laillisen yhteiskuntajärjestyksen puolustaminen sekä c alakohdan mukaan sotilaskoulutuksen antaminen ja vapaaehtoisen maanpuolustuskoulutuksen ohjaaminen sekä maanpuolustustahdon edistäminen. Puolustusvoimista annetun lain muuttamisesta annetussa laissa (427/2017) Puolustusvoimille säädettiin uusi neljäs lakisääteinen tehtävä eli osallistuminen Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 222 artiklaan tai Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 42 artiklan 7 kohtaan perustuvaan apuun, aluevalvontayhteistyöhön tai muuhun kansainvälisen avun antamiseen ja kansainväliseen toimintaan.

Ensimmäisenä edellytyksenä olisi Puolustusvoimien koulutus. Tällä tarkoitetaan esimerkiksi asevelvollisten, reserviläisten ja sotilaskoulutettavien opiskelijoiden koulutusta. Puolustusvoimista annetun lain 5 §:n mukaan Puolustusvoimat antaa sotilaskoulutusta siten kuin asevelvollisuuslaissa (1438/2007) ja vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta annetussa laissa (556/2007) säädetään. Maanpuolustuskorkeakoulussa annettavasta sotilaskoulutuksesta säädetään erikseen. Tämä edellytys kattaisi kaiken Puolustusvoimien antaman sotilaskoulutuksen. Poikkeusperusteiseen käsittelyyn tulevat kemikaalit koskisivat tässä yhteydessä lähinnä koulutettavan joukon järjestelmiä ja kalustoa. Erityisesti vanhemmissa järjestelmissä tai ETA-alueen ulkopuolelta hankituissa järjestelmissä voidaan käyttää EU:ssa rajoitus- tai lupamenettelyssä olevia aineita.

Toinen edellytys poikkeusperusteiselle käytölle olisi valmiuden ylläpito. Valmiuden ylläpito jokapäiväisenä toimintona kohdistuu alueellisen koskemattomuuden valvontaan ja turvaamiseen. Käytännössä tämä tarkoittaa päivystystoimintaa eri järjestelmillä sekä hälytysvalmiudessa olevien järjestelmien olemassaoloa. Esimerkiksi Hornet-torjuntahävittäjien toiminta ilmatilan valvonnassa edellyttää kaikkina aikoina kunnossa ja käytettävissä olevia järjestelmiä. Tämän järjestelmän kunnossapidon turvaamiseksi Pääesikunta on antanut lukuisia poikkeusperusteisia lupia sekä niiden omissa korjaamoissa että teollisuuden piirissä.

Kolmantena edellytyksenä olisi poikkeusolojen valmistukseen ja varastointiin varautuminen. Poikkeusolojen valmistusta varten varastoidaan erilaisia raaka-aineita ja puolivalmisteita kuten esimerkiksi varmuusvarastoituja aseruuteja. Niitä varastoidaan poikkeusolojen panosvalmistusta varten, koska poikkeusolojen kehittyminen voi olla nykytilassa niin nopeaa, ettei uusia ruuteja ole mahdollista valmistaa tai ottaa käyttöön vaaditussa ajassa. Useat Suomessa nyt varmuusvarastoidut ruudit sisältävät lupamenettelyn piirissä olevia kemikaaleja DBT (dibutyyliftalaatti) ja DNT (dinitrotolueeni). Lisäksi on huomioitava, että poikkeusoloissa siviiliteollisuudella on merkittävä tuotannollinen kapasiteetti. Tämän vuoksi kemikaalin poikkeusperusteinen käsittely voisi olla mahdollista myös siviiliteollisuudessa, kun kyse on Puolustusvoimien tilauksista.

Neljäntenä edellytyksenä olisi kansainvälisten harjoitusten toteuttaminen, kansainvälisen avun vastaanottaminen ja antaminen. Kansainvälisen avun vastaanottaminen tarkoittaa ulkomaisen materiaaliavun tai joukkojen tuloa Suomeen. Apu saattaa tulla ETA-alueen ulkopuolelta, jolloin tulisi voida poikkeusperusteisesti käsitellä joukon tai materiaalin mukana tulevia kemikaaleja. Vastaavasti jos apu tulisi EU-alueelta, tulisi voida poikkeusperusteisesti hyväksyä apua antavan valtion mahdollisesti jo antama poikkeusperusteinen lupa.

4 § *Viranomaiset*

Asetusehdotuksen 4 §:ssä säädettäisiin asetusehdotuksen mukaisista viranomaisista. Pykälä vastaisi pääosin voimassaolevan poikkeusperusteasetuksen 3 §:n sääntelyä.

Ehdotetun pykälän 1 momentin mukaan puolustusministeriölle kuuluisi tämän asetuksen mukaisten menettelyiden ylin ohjaus ja valvonta.

Ehdotetun pykälän 2 momentin mukaan Pääesikunta johtaisi ja valvoisi asetuksen mukaisia menettelyjä puolustushallinnossa ja vastaisi poikkeusperusteisesta käsittelystä aiheutuvien terveys- ja ympäristöhaittojen torjumisesta ja ehkäisemisestä.

Asetusehdotuksen pykälään lisättäisiin uusi 3 momentti Pääesikunnan vuotuisesta raportointivelvollisuudesta. Momentin mukaan Pääesikunnan olisi raportoitava puolustusministeriölle vuosittain myöntämistään poikkeuksista. Tämä tehostaisi puolustusministeriön ehdotetun asetuksen mukaisten menettelyiden ylintä ohjausta ja valvontaa sekä varmistaisi toiminnan lainmukaisuutta.

Ehdotetun 4 §:n 4 momentin mukaan Pääesikunnan teknillinen tarkastusosasto tarkastaisi asetuksen mukaiset menettelyt puolustushallinnossa. Tarkastaminen tarkoittaisi tässä yhteydessä muun muassa menettelyiden kattavuuden ja aukottomuuden tarkastamista, menettelyiden teknisten perusteiden ja asianmukaisuuden tarkastamista. Tarkoitus on, että Pääesikunnan teknillinen tarkastusosasto myös tarkastamalla varmistaisi menettelyiden riittävyden ja vertailukelpoisuuden siviilitoiminnan kanssa. Varmistaminen olisi osa normaalia viranomaisyhteistyötä muun muassa Turvallisuus- ja kemikaaliviraston kanssa.

5 § *Kemikaalin poikkeusperusteisesta käsittelystä päättäminen*

Asetusehdotuksen 5 §:ssä säädettäisiin poikkeusperusteisesta käsittelystä päättämisestä. Pykälän 1 momentin mukaan Pääesikunta päättäisi yksittäistapauksessa, voidaanko kemikaalia käsitellä poikkeusperusteisesti. Poikkeusperusteiseen käsittelyyn sovellettaisiin asetusehdotuksen 7—10 §:ssä tarkoitettuja menettelyjä.

Ehdotetun 2 momentin mukaan ennen ehdotetun 1 momentissa tarkoitettua päätöksen tekemistä Pääesikunnan olisi hankittava teknillisen tarkastusosaston lausunto.

Ehdotettu 5 § vastaisi sisällöllisesti voimassa olevaa sääntelyä (4 §), mutta säännökseen tehtäisiin teknisiä tarkennuksia voimassaolevan asetuksen pykälään nähden.

Pääesikunta päättäisi (*päätösasiakirja*) ensi vaiheessa, onko kyse kemikaalin poikkeusperusteisesta käsittelystä saatuaan asiasta Pääesikunnan teknillisen tarkastusosaston lausunnon. Toisessa vaiheessa Pääesikunta antaisi luvan (*lupa-asiakirja*) kyseiselle poikkeusperusteiselle käsittelylle saatuaan Pääesikunnan teknillisen tarkastusosaston lausunnon. Luvanhakija toimittaisi yhden lupahakemuksen, mistä säädettäisiin asetusehdotuksen 6 §:ssä.

6 § Lupahakemus

Asetusehdotuksen 6 §:ssä säädettäisiin lupahakemuksen tekemisestä. Ehdotetun pykälän mukaan poikkeusperusteista käsittelyä koskeva lupahakemus tehtäisiin Pääesikunnalle. Säännöksen mukaan hakemuksen voisi tehdä puolustushaaraesikunta tai suoraan Pääesikunnan alainen Puolustusvoimien hankintayksikkö taikka suoraan Pääesikunnan alainen Puolustusvoimien varastoinnista vastaava yksikkö. Hakemuksessa olisi kuvattava toiminta, joka halutaan määriteltävän kemikaalin poikkeusperusteiseksi käsittelyksi ja esitettävä ne syyt, joiden vuoksi toiminta tulisi määritellä poikkeusperusteiseksi.

Ehdotettu 6 § vastaisi sisällöllisesti voimassaolevaa sääntelyä (5 §).

7 § REACH-asetuksen mukainen rekisteröinti

Asetusehdotuksen 7 §:ssä säädettäisiin REACH-asetuksen mukaisesta rekisteröinnistä asetuksen mukaisessa poikkeusperusteisessa käsittelyssä.

Pykälän 1 momentin viittaussäännös kemikaalilain 48 a §:ään muutettaisiin viittaukseksi kemikaalilain 22 §:ään. Nykyisin voimassa olevan asetuksen 7 §:n 1 momentissa viittaussäännös on tehty vanhaan kemikaalilakiin (744/1989), jonka nojalla voimassa oleva asetus on annettu. Kemikaalilaki on uudistettu kokonaisuudessaan vuonna 2013. Tietojen toimittamisesta säädetään nykyisin kemikaalilain 22 §:ssä. Muutoin ehdotettu 7 § vastaisi voimassa olevaa sääntelyä (6 §).

8 § Tiedottaminen toimitusketjussa ja jatkokäyttäjän velvollisuudet

Asetusehdotuksen 8 §:ssä säädettäisiin tiedottamisesta toimitusketjussa ja jatkokäyttäjän velvollisuuksista. Säännöksen mukaan luvanhakija täydentäisi Puolustusvoimien käyttöön tarkoitettua käyttöturvallisuustiedotetta poikkeusperusteisen käsittelyn osalta vastaamaan poikkeusperusteista lupaa sekä REACH-asetuksen vaatimuksia ja toimittaisi käyttöturvallisuustiedotteen kyseisen kemikaalin käyttäjän saataville.

Puolustusvoimien käyttöön toimitettavan aineen tai seoksen valmistajan, maahan tuojan tai jatkokäyttäjän laatimassa käyttöturvallisuustiedotteessa ei ole aineen tai seoksen puolustusperusteiseen käyttöön liittyvästä käyttötarkoituksen salassapidosta johtuen altistumisskenaarioita poikkeusperusteisen käytön osalta. Poikkeusperusteisen käytön osalta Puolustusvoimien luvanhakijana oleva osasto tai yksikkö on kuitenkin velvollinen täydentämään käyttöturvallisuustiedotetta poikkeusperusteisen käytön osalta ja tekemään aineen tai seoksen käyttöä koskevan altistumisskenaarion sekä toimittamaan sen aineen tai seoksen käyttäjän saataville. Ehdotettu pykälä vastaisi voimassa olevaa sääntelyä (7 §), mutta siihen tehtäisiin teknisiä muutoksia voimassa olevan poikkeusperusteasetuksen säännökseen nähden. Ehdotetussa pykälässä korostettaisiin, että luvanhakija täydentäisi Puolustusvoimien käyttöön tarkoitettua käyttöturvallisuustiedotetta poikkeusperusteisen käsittelyn osalta vastaamaan poikkeusperusteista lupaa sekä REACH-asetuksen vaatimuksia ja toimittaisi käyttöturvallisuustiedotteen kyseisen kemikaalin käyttäjän saataville.

Voimassa olevan poikkeusperusteasetuksen 8 §:n mukaan Pääesikunta täydentää Puolustusvoimien käyttöön tarkoitettua käyttöturvallisuustiedotetta poikkeusperusteisen käsittelyn osalta vastaamaan REACH-asetuksen vaatimuksia ja toimittaa käyttöturvallisuustiedotteen kyseisen kemikaalin käyttäjän saataville.

Ehdotettua 8 §:ää esitetään muutettavaksi siten, että siitä käy ilmi selkeästi se, että luvanhakija toimittaa kemikaaliturvallisuusraportin ja altistumisskenaarion hakemuksen yhteydessä. Lisäksi korostettaisiin, että käyttöturvallisuustiedotetta täydennettäisiin vastaamaan myös poikkeusperusteista lupaa. Luvanhakijalla tarkoitettaisiin puolustushaaraesikuntia tai suoraan Pääesikunnan alaista Puolustusvoimien hankintayksikköä taikka suoraan Pääesikunnan alaista Puolustusvoimien varastoinnista vastaavaa yksikköä. Luvanhakijat määriteltäisiin asetusehdotuksen 6 §:ssä.

9 § REACH-asetuksen mukainen lupamenettely

Asetusehdotuksen 9 §:ssä säädettäisiin REACH-asetuksen mukaisesta lupamenettelystä asetuksen mukaisessa poikkeusperusteisessa käsittelyssä. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi nykyisestä poiketen, että komiteoiden lausuntoa vastaavan lausunnon Puolustusvoimissa antaa Pääesikunnan nimeämä kemikaalitoimikunta. Lisäksi ehdotetaan säädettäväksi, että poikkeusperusteisessa lupamenettelyssä ei noudateta REACH-asetuksen 61 ja 63—66 artiklan mukaista menettelyä. Nykyisen sääntelyn mukaan ei noudateta REACH-asetuksen 64—66 artiklaa, joten mainitulta osin pykälää ehdotetaan täsmennettäväksi. Muutoin ehdotettu 9 § vastaisi voimassa olevaa sääntelyä (8 §).

10 § CLP-asetuksen mukainen luokitus ja merkinnät sekä ilmoitus

Asetusehdotuksen 10 §:ssä säädettäisiin CLP-asetuksen mukaisesta luokituksesta ja merkinnöistä sekä ilmoituksesta asetuksen mukaisessa poikkeusperusteisessa käsittelyssä. Ehdotettu 10 § vastaisi voimassa olevaa sääntelyä (9 §).

11 § Tietojen luovuttaminen viranomaisille

Asetusehdotuksen 11 §:ssä säädettäisiin tietojen luovuttamisesta viranomaisille. Ehdotetun pykälän mukaan Pääesikunta luovuttaisi pyynnöstä kemikaalilain 2 luvun mukaisille valvontaviranomaisille näiden kemikaalilain valvonnassa tarvitsemat tiedot tämän asetuksen 5 §:ssä tarkoitetuista kemikaaleista ja niiden poikkeusperusteisesta käytöstä siltä osin kuin kyseiset tiedot eivät ole salassa pidettäviä julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 10 kohdan nojalla.

Ehdotettu 11 § vastaisi voimassa olevaa sääntelyä (10 §).

12 § Poikkeaminen velvollisuudesta toimittaa tietoja

Kemikaalilain 3 §:n 3 momentin mukaan valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää puolustushallintoa ja maanpuolustusta tukevaa tuotantoa koskevista välttämättömistä poikkeuksista lain 22 b §:ssä tarkoitettujen tietojen toimittamiseen sellaisten esineiden osalta, joiden tuotanto tukee välittömästi maanpuolustusta. Kemikaalilain 22 b §:n mukaan REACH-asetuksen 3 artiklan 33 kohdassa tarkoitettujen esineiden toimittajan on toimitettava mainitun asetuksen 33 artiklan 1 kohdan mukaiset tiedot Euroopan kemikaali-

livirastolle. Tiedot on toimitettava käyttäen Euroopan kemikaaliviraston tätä tarkoitusta varten saataville asettamia lomakkeita ja ohjelmistotyökaluja. Velvollisuus ei koske toimitusketjussa sellaista esineen toimittajaa, joka ainoastaan toimittaa esineen kuluttajalle. Ehdotettu asetuksen 12 § olisi kokonaan uusi.

Ehdotetun asetuksen 12 §:n 1 momentissa säädettäisiin poikkeusmahdollisuudesta kemikaalilain 22 b §:ssä säädetystä velvollisuudesta toimittaa Euroopan kemikaalivirastolle tietoja erityistä huolta aiheuttavasta aineesta, jota on sellaisessa esineessä, joka mainitaan Euroopan unionin yhteisessä puolustustarvikeluettelossa, tai joka on 1) asejärjestelmä ja sen osa; 2) sotilaskäyttöön tarkoitettu viestijärjestelmä; 3) kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnasta annetussa laissa (562/1996) tarkoitettu kaksikäyttötuote; 4) muu 1—3 kohdassa tarkoitettuja esineitä vastaava maanpuolustusta välittömästi tukeva esine.

Ehdotetun momentin mukaan poikkeamisen edellytyksenä olisi, että tietojen toimittamatta jättäminen Euroopan kemikaalivirastolle olisi maanpuolustuksen luonteen, tarkoituksen tai erityistehtävien vuoksi välttämätöntä. Ehdotetun momentin mukaan poikkeusmahdollisuus koskisi vain maanpuolustusta välittömästi tukevasta toiminnasta peräisin olevia esineitä. Maanpuolustusta välittömästi tukevasta toiminnasta peräisin olevilla esineillä tarkoitettaisiin etenkin Euroopan unionin yhteisessä puolustustarvikeluettelossa mainittuja esineitä tai muutoin Suomen keskeisten turvallisuusasetusten kannalta merkityksellisiä esineitä.

Erityistä huolta aiheuttavia aineita sisältäviä esineitä voivat olla myös muut kuin mainittu puolustustarvikeluetteloon kuuluvat esineet. Näitä esineitä voisivat olla momentin 1 kohdan mukaan asejärjestelmät ja niiden osat sekä momentin 2 kohdan mukaan sotilaskäyttöön tarkoitettut viestijärjestelmät. Ehdotetun momentin 3 kohdan mukaan poikkeusmahdollisuus koskisi myös kaksikäyttötuotteita. Kaksikäyttötuotteiden vientivalvonnasta annetun lain (562/1996) 2 §:n mukaan kaksikäyttötuotteella tarkoitetaan tässä laissa tuotetta, teknologiaa, palvelua ja muuta hyödykettä, jota normaalin siviili- luontoisen käyttönsä tai sovellutuksensa ohella voidaan käyttää joukkotuhoojien tai niiden maaliin saattamiseen tarkoitettujen ohjusjärjestelmien kehittelyyn tai valmistukseen taikka, jolla voidaan edistää yleistä sotilaallista toimintakykyä. Ehdotetun momentin 4 kohdan mukaan erityistä huolta aiheuttavaa ainetta sisältävä esine voisi olla myös muu kuin edellä momentin 1—3 kohdassa tarkoitettu esine.

Ehdotetun 2 momentin mukaan poikkeusmahdollisuuden soveltamisalaan eivät kuitenkaan kuuluisi sellaiset esineet, joita käytetään sekä siviili- ja sotilaskäyttöön esimerkiksi tavanomaiset ammuksot ja luodit, eivätkä myöskään muuhun kuin sotilaskäyttöön kehitetyt kulkuneuvot, tekstiilit ja muut vastaavat esineet.

13 § Voimaantulo

Asetusehdotuksen 13 §:n 1 momentti sisältäisi voimaantulosäännöksen. Asetus ehdotettaisiin tulemaan voimaan 1 päivänä huhtikuuta 2022.

Asetusehdotuksen 13 §:n 2 momentin mukaan ennen tämän asetuksen voimaantuloa tehdyt päätökset ja sitoumukset maanpuolustusta koskevista poikkeuksista kemikaalilainsäädännön soveltamisessa pysyvät voimassa, ellei muuta erikseen sovita.

Ehdotettu 3 momentti sisältäisi kumoamissäännöksen, jolla kumottaisiin voimassa oleva poikkeusperusteasetus.

5 Esityksen vaikutukset

Esityksellä ei ole merkittäviä taloudellisia vaikutuksia.

REACH -asetuksen yksi päätavoitteista on varmistaa terveyden- ja ympäristönsuojelun korkea taso. Keinoina tavoitteen toteuttamisessa ovat aineiden rekisteröinti, tiettyjen aineiden arviointi, vaarallisimpien aineiden lupamenettely sekä kemikaalien rajoitukset. Järjestelmä perustuu aineiden ja kemikaaliseosten sisältämien aineiden sekä tietyissä tapauksissa myös esineissä olevien aineiden riskinhallintaan. Tässä asetusehdotuksessa toiminnanharjoittajan velvoitteet vastaavat REACH-asetuksen vaatimuksia tietovaatimusten, kemikaaliturvallisuusraportin ja riskienhallintatoimpiteiden osalta ja täten myös terveyteen ja ympäristöön liittyvien asioiden osalta. Siltä osin kuin REACH- ja CLP-asetuksista poikettaisiin, Pääesikunta vastaisi terveyden ja ympäristön suojelun korkeasta tasosta asetuksessa säädettävällä tavalla.

Ehdotetulla asetuksella olisi tarkoitus selkeyttää niitä edellytyksiä, joiden täytyessä kemikaalia voitaisiin käsitellä poikkeusperusteisesti. Ehdotettu perusteiden määrittely yleisemmällä tasolla, sen sijaan, että poikkeamisen edellytyksiin otettaisiin kantaa vain yksittäisissä tapauksissa, selkeyttäisi Pääesikunnan päätöksentekoon liittyvää harkintaa poikkeusperusteisesta käsittelystä päättämisessä.

6 Valmistelu

Asetusehdotus on valmisteltu virkatyönä sosiaali- ja terveysministeriössä yhteistyössä puolustusministeriön kanssa.

Asetusehdotuksesta on kuultu kemikaalineuvottelukuntaa 29.9.2021 pidetyssä kokouksessa. Neuvottelukunnassa kannatettiin asetuksen uudistamista.

7 Voimaantulo

Asetus on tarkoitettu tulemaan voimaan 7 päivänä huhtikuuta 2021.